

CAP program- program prevencije zlostavljanja djece

Što je CAP?

CAP program (čit. kap; akronim od **Child Assault Prevention** – prevencija napada na djecu) je program primarne prevencije zlostavljanja koji osnažuje djecu u sprječavanju napada od strane vršnjaka, napada nepoznate osobe (otmica) i napada od strane poznate odrasle osobe. CAP nastoji integrirati najbolje izvore pomoći u zajednici kako bi se smanjila podložnost djece i mladih na verbalno, fizičko i seksualno zlostavljanje.

Zašto CAP program?

Zlostavljanje djece vrlo je težak problem koji ostavlja brojne teške posljedice na djeci i ugrožava njihov prirodan razvoj. Izloženost djeteta fizičkom, emocionalnom ili seksualnom zlostavljanju predstavlja traumatsko iskustvo koje ostavlja duboke ožiljke. Sve države koje brinu o dobrobiti svojih građana, a osobito djece, prepoznale su kao jedan od svojih prioritetnih zadataka razvijanje prevencije zlostavljanja. Tako je i **Vlada Republike Hrvatske u Nacionalnom planu aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012.** godine definirala prevenciju kao jedan od ključnih ciljeva u području zlostavljanja i zanemarivanja djece, uključujući se, pored državnih institucija i organizacije civilnog društva u provođenje mjera.

Statistika:

- jedna od četiri djevojčice i jedan od 5-7 dječaka prije svoje 18. godine iskuse neki oblik seksualnog zlostavljanja
- među zlostavljanom djecom preko 80% njih zlostavljale su osobe koje ona poznaju i vjeruju im!

Povijest CAP programa

CAP program nastao je 1978. u SAD kao odgovor nevladine udruge „Žene protiv silovanja“ na zamolbu roditelja i lokalne osnovne škole u Columbusu, Ohio, da se njihovoj djeci i učenicima pruži emocionalna podrška i preventivne informacije jer su na vijest o seksualnom zlostavljanju jedne svoje vršnjakinje iz škole reagirala nizom stresnih reakcija. Tako je nastao CAP program kao **prvi preventivni program namijenjen djeci.**

Što CAP program poučava djecu?

CAP program:

- poučava djecu njihovim elementarnim pravima da budu *sigurna, jaka i slobodna*,
- informira ih o tome kako prepoznati opasne situacije
- poučava strategijama kojima će povećati svoju sigurnost

i na taj način **smanjuje njihovu ranjivost** koja proizlazi iz

- nedostatka informacija o mogućim opasnostima i o tome što mogu učiniti da se zaštite
- njihove bespomoćnosti i nesamostalnosti te ovisnosti o odraslima

- izoliranosti od izvora podrške i pomoći

Uobičajeno upozoravanje djece o tome što ne smiju činiti i kojih se mjesta moraju kloniti te sudsko gonjenje počinitelja, premda potrebno, ipak ne predstavlja istinsku prevenciju jer ih ne čini niti sigurnijom niti manje ranjivom. Primjerice, ne štiti ih od zlostavljača koji su im poznati!

CAP program poučava djecu efikasnim preventivnim strategijama koje počivaju na dječjim sposobnostima, a ne na ograničavanju tih sposobnosti. Djeca moraju znati koje stvari mogu učiniti ako se nađu u opasnoj situaciji i s kim o tome mogu razgovarati.

Hrvatska je 1999. godine, inicijativom Udruge roditelja "Korak po korak", postala 14. zemlja u svijetu koja je prihvatila CAP program i započela ga primjenjivati s mladim učenicima osnovne škole i predškolskom djecom u vrtićima.

Međunarodni centar za prevenciju napada (ICAP) odobrio je Udruzi roditelja „Korak po korak“ korištenje svojih zaštićenih autorskih prava i materijale za CAP program.

Obilježja CAP programa

- U tumačenju zlostavljanja polazi od osnovnih ljudskih prava i definira ga se kao povredu prava bilo koje osobe da bude sigurna, jaka i slobodna; djecu se poučava da ta osnovna ljudska prava pripadaju i njima.
- Program se izvodi u 3 koraka: 1. predavanje za cjelokupno osoblje škole; 2. predavanje za roditelje; 3. radionica za djecu.
- Program osigurava cjelovit pristup prevenciji: svi odrasli (osoblje i roditelji) i djeca jedne generacije (razred ili predškolska grupa) sudjeluju u njegovom provođenju.
- Program upućuje djecu gdje u lokalnoj zajednici mogu naći podršku za sebe.
- U dječjoj radionici koristi se igranje uloga, pokazivanje modela ponašanja koja djecu osnažuju i pruža se mogućnost vježbanja tih novih ponašanja.
- Program pruža djeci praktične vještine i gradi povjerenje u vlastite sposobnosti da riješe probleme čak i u kriznim situacijama

Izvedba CAP programa

1. korak: Predavanje za cjelokupno osoblje škole

Od suštinske je važnosti da cjelokupno osoblje, a ne samo učitelji/ce, bude u potpunosti informirano o problemu zlostavljanja djece i njegovoj prevenciji jer se svakom od njih dijete može obratiti za pomoć. Održava se prije predavanja za roditelje i dječje radionice. Teme koje se obrađuju su:

- Definiranje vrsta zlostavljanja djece
- Tjelesne, emocionalne, spolne i socijalne karakteristike mogućih žrtava napada
- Tradicionalni pristup prevenciji zlostavljanja nasuprot pristupu kroz osnaživanje
- Odnos prema djetetu koje otkriva zlostavljanje
- Prijava mogućeg napada; zakonska prava i odgovornosti; pitanja prijave
- Pregled sadržaja dječje radionice
- Prijedlozi za jačanje preventivnih vještina u razredu nakon završetka radionice za djecu

2. korak: Predavanje za roditelje

Veći dio sadržaja predavanja sličan je onome za osoblje škole. Međutim, ovdje je naglasak na prevenciji zlostavljanja kroz poboljšanje komunikacije između odraslih i djece. Također se osvještavaju strahovi koje roditelji imaju kad razmišljaju o tom problemu i nude strategije za poticanje, prepoznavanje i korištenje prilika za razgovor s djecom o zlostavljanju.

Roditeljski sastanak se provodi prije dječje radionice. Teme koje se obrađuju su:

- Definiranje vrsta zlostavljanja djece
- Tradicionalni pristup prevenciji zlostavljanja nasuprot pristupu prevenciji kroz osnaživanje
- Pregled radionica za djecu
- Strategije poboljšanja komunikacije između odraslih i djece po pitanju zlostavljanja
- Odgovornost zajednice za prijavu mogućeg zlostavljanja djece
- Prijedlozi za uvođenje i jačanje preventivskih vještina kod kuće

3. korak: Radionica za djecu

Radionicu izvode tri posebno obučene osobe. Koristeći igranje uloga i vođene grupne diskusije, djecu se uči prepoznati potencijalno opasne situacije i učinkovito koristiti različite mogućnosti.

Nakon uvodnog razgovora o osnovnim pravima svakog djeteta da bude **sigurno, jako i slobodno**, slijede 3 igrokaza. U njima se predstavljaju najčešće situacije zlostavljanja koje bi djeca mogla susresti:

- **vršnjak nasilnik protiv djeteta (bullying),**
- **nepoznata odrasla osoba protiv djeteta**
- **poznata odrasla osoba protiv djeteta**

Igrokazi se koriste da bi se zorno prikazale situacije o kojima onda djeca kroz razgovor dolaze do uspješnih preventivskih strategija.

Svaki se igrokaz igra **dva puta: prvi put** netko od CAP tima **opisuje dijete kojem nedostaju vještine za prevenciju napada**. Slijedi grupna diskusija gdje se razmatra mogućnosti koje potencijalna žrtva ima. Igrokaz se potom **ponavlja, ali ovaj put kao „uspješna priča“ u koju su uključene vještine koje su djeca upravo naučila**. Djeci se daje mogućnost sudjelovanja u ulozi podržavajućih vršnjaka kako bi uvježbala nova ponašanja.

Na kraju, u završnom igrokazu, učiteljica igra samu sebe kao podržavajuću odraslu osobu koja odgovara na dječji poziv u pomoć.

Ovime se djeci daje prilika vizualizirati što bi se dogodilo ako im zatreba razgovor s nekim o problemu koji imaju.

Što konkretno djeca uče u CAP programu?

- da jasno i glasno kažu **NE** onome tko ih pokušava ugroziti
- da u opasnosti **pobjegnu** na najbliže sigurno mjesto
- da **viču** što glasnije mogu i ne prestaju dok nisu sigurna

- **traže pomoć odraslih** u koje imaju povjerenje uvijek kad se osjećaju nesigurno, zaplašeno, uznemireno nečijim ponašanjem **i da to nije tužakanje**
- da traže **pomoć vršnjaka**
- da budu uvijek na **sigurnoj udaljenosti** kad razgovaraju s nepoznatim osobama
- da nikad **ne prihvaćaju poklone, obećanja, ponude** za uslugu koja zahtijeva od njih ulazak u auto ili stan nepoznate osobe
- da jasno **razlikuju dobre i loše tajne**
- da neznanca, ako ih uhvati, pokušaju zbuniti **udaranjem u osjetljive dijelove tijela** (prepone, potkoljenica, gornji dio stopala), maknuti mu ruku s usta **snažnim povlačenjem za mali prst** u suprotnom pravcu
- da se **ne upuštaju sami u potragu za neznancem** već da nastoje **što bolje zapamtiti** kako je izgledao i o tome obavijestiti odrasle
- ako ih poznata odrasla osoba plaši i zbunjuje svojim zahtjevima, osobito ako traži da to ostane «naša mala tajna», **nikako o tome ne smiju šutjeti** već reći odraslama kojima vjeruju i govoriti im o tome sve dok to ne počnu shvaćati ozbiljno